

Michał Wójciak

Uniwersytet Jagielloński

OD ELSY SCHIAPARELLI DO JEREMY’EGO SCOTTA – UBIÓR W KATEGORIACH KICZU I KAMPU

Każdy projektant mody niezależnie od wszelkich czynników tworzy własną, rozpoznawalną i charakterystyczną estetykę, swoiste DNA marki, czy domu mody, pewien określony znak rozpoznawczy. Wystarczy wspomnieć Vivienne Westwood, czerpiącą garściami z dziedzictwa brytyjskiej kultury, ekologiczną Stelle McCartney, unikającą naturalnych skór i futer, czy Jeana Paula Gaultier, którego strojom bliżej do teatralnych kostiumów. „[...] zadaniem projektanta jest zaskoczyć i rozbawić, niezależnie od tego, czy moda jest frywolna, fantazyjna czy funkcjonalna” [Jones 2012: 11]. Choć w modzie znajdziemy wiele przykładów kiczu, zarówno tego świadomego, jak i nie, to spora część projektantów konsekwentnie i świadomie z sezonu na sezon sięga po tego typu estetykę i nie traktuje tego zabiegu w kategoriach chwilowego romansu.

Za prekursorkę wykorzystania kiczu w modzie uznać można Elsę Schiaparelli, Włoszkę, która w 1927 roku otwierając butik w Paryżu, rozpoczęła działalność jako projektantka ubioru. Wprowadzone przez nią rozwiązania, innowacyjne w czasach, kiedy zostały wymyślane, dziś należą do powszechnie wykorzystywanych, np. stosowanie tworzyw sztucznych, gazetowe nadruki, czy ubrania z papieru. Już w pierwszych projektach został wyznaczony kierunek, konsekwentnie kontynuowany aż do upadku w 1954 roku sygnowanego własnym imieniem i nazwiskiem domu mody. Właściwie fakt, iż Elsa Schiaparelli zajęła się tworzeniem ubrań, wynika z przypadku. Mianowicie zauważyła ona, że popularne w latach dwudziestych XX wieku, chętnie noszone przez kobiety swetry są sztywne i szybko tracą kształt, a tym samym atrakcyjny wygląd. Odkryła jednak krawcową, która wykorzystywała w tworzonych przez siebie egzemplarzach specjalny elastyczny ścieg. Schiaparelli poprosiła ją o wykonanie kilku egzemplarzy, proponując wprowadzenie do nich efektu iluzji (odpowiedni deseń imitował np. kołnierz, czy wiązanie pod szyją) [Blum 2003]. Swetry okazały się przebojem. Tym sposobem znakiem rozpoznawczym Elsy stały się ubrania oraz akcesoria odwołujące się do kategorii innych rzeczy, czy to przez nadruk czy formę.

Początkowo jej projekty były dość konserwatywne w stosunku do późniejszych realizacji. Jej ekscentryczny i kreatywny styl w pełni objawił się w połowie

lat trzydziestych XX wieku i często określany jest jako dadaistyczny (ze względu na wcześniejszą znajomość z Man Rayem), a właściwie jako surrealistyczny (współpraca z Jeanem Cocteau, Salvadorem Dali, Leonor Fini). Z tego okresu pochodzą jej najbardziej znane kreacje, jak sukienka wieczorowa ozdobiona wizerunkiem homara. Powstała w 1937 roku, a sama projektantka poprosiła autora obrazu „Trwałość pamięci” o zaprojektowanie dekoracji, która stanowiła odniesienie do jego pracy z 1936 roku (*Telefon-homar*). Innym efektem wspólnej działalności był kapelusz, który artysta zaprojektował odwołując się do zdjęcia z butem swojej małżonki na głowie [Blum 2003]. Szczególnym motywem w jej pracach są dłonie. Stworzyła m.in. skórzane rękawiczki przypominające kobiece ręce z uwagi na zastosowany element czerwonych, pomalowanych paznokci¹, czy pasek z motywem splecionych dłoni². Z kolei Jean Cocteau odpowiedzialny był za hafty obecne m.in. na żakietach. Na egzemplarzu z 1937 roku wyraźnie widać kobiecą twarz oraz właśnie dłoni. Innym popularnym wątkiem są owady, np. motyle na wieczorowej sukni z 1937 roku³ czy żuki, formę których przybrały metalowe guziki⁴. Różne gatunki insektów obecne są na kolii z transparentnego tworzywa, dzięki czemu wydaje się, że krążą one bezpośrednio wokół szyi osoby ją noszącej⁵. Porządkowała swoje realizacje wokół tematów, do których się odnosiły m.in. kolekcja „Muzyka” z 1937 roku, „Zodiak” z 1938, czy „Commedie dell’Arte” z 1939. Po II wojnie światowej projektantka, określana pogardliwie przez Coco Chanel mianem „artystki tworzącej ubrania”, nie mogła odnaleźć się w nowej rzeczywistości i dopasować do zmian związanych m.in. z wprowadzeniem przez Christiana Diora linii *New Look*, stąd w 1954 roku zamknięcie działalności [Reeder 2000].

Kontynuatorem myśli estetycznej Elsy Schiaparelli zdaje się być Jean-Charles de Castelbajac, urodzony w 1949 roku w Casablance w Maroku, który rozpoczął karierę projektanta w latach siedemdziesiątych XX wieku. Dał się poznać publiczności jako twórca płaszcza uszytego z koca. Nie bez przyczyny określany jest

¹ <http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/51,53660,13002300.html?i=3> [dostęp 29.06.2015].

Wszelkie cytaty oraz odniesienia odnoszące się do fotografii, galerii zdjęć, nagrań, tekstów opublikowanych w internecie bez podania autorstwa oraz recenzji i fotografii z pokazów mody publikowanych w serwisie *Style.com* ujęte są w tekście w formie przypisów na dole strony.

² <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2009.300.1227> [dostęp 29.06.2015].

³ <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2009.300.1347a,b> [dostęp 29.06.2015].

⁴ <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2009.300.1499a-i> [dostęp 29.06.2015].

⁵ <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2009.300.1234> [dostęp 29.06.2015].

mianem „Króla Kiczu” [Barchfield 2010], co na jego stronie internetowej ujęte jest nieco bardziej dyplomatycznie jako „Król tego co niekonwencjonalne”⁶. Jego styl określany jest mianem obrazoburczego i awangardowego, „[...] bez kompleksów miksuje i z wielką finezją łączy wzornictwo, muzykę, sztukę, film, czy teatr”⁷. Podejmował współpracę z artystami, m.in. Loulou Picasso, czy Keith'em Haringiem. „Kobieta domu mody CASTELBAJAC Paris to kobieta poważna, która nie postrzega siebie zbyt poważnie”⁸.

W kolekcji na sezon wiosna–lato 2009 modele i modelki przechadzali się po wybiegu imitującym niebo. Ten motyw graficzny pojawił się również na ubraniach, m.in. męskich garniturach czy sukienkach. Stylizacji dopełniały akcesoria z klocków *Lego*, takie jak fantazyjne nakrycia głowy czy okulary. Nie zabrakło sukienki z wizerunkiem Baracka Obamy oraz imitującej przeskalowaną kartę kredytową [Dennis 2008]. Motywem przewodnim kolekcji na zimę 2009 były zwierzęta, w tym słynne animowane *Muppety*. Jedną z kreacji, pelerynę ze zmultiplikowanych pluszowych Kermitów, rozslawiła Lady Gaga, zakładając ją podczas gali rozdania nagród muzycznych stacji telewizyjnej MTV [Geslani 2013]. Z kolei prezentując kolekcję na wiosnę–lato 2011, projektant zabrał widzów pokazu w podróż nieistniejącymi liniami *Uber Tropikal Airlines*. Niektóre z modelek przypominały stewardessy. Przywołana została postać Antoine’a de Saint-Exupéry’ego. Część sukienek i bluzek pokryły nadruki przypominające okładki książek pisarza, na innych pojawił się sam Mały Książę. Nie zabrakło wizerunków afrykańskich zwierząt: słonia, tygrysa, zebry. Przywołana została także postać kota Felixa, znana z dziecięcych kreskówek [Barchfield 2010]. Ciekawym zabiegiem było wykorzystanie kilkudziesięciu par okularów przeciwsłonecznych do stworzenia awangardowego topu⁹. Kolekcja na wiosnę–lato 2015 to wizja mody przyszłości na rok 2074 z odwołaniami do futuryzmu lat siedemdziesiątych XX wieku. Paleta barw przypomina obrazy malarza Pieta Mondriana, połączenie niebieskiego, żółtego, czerwonego i czarnego z bielą. Obecne są przeskalowane kieszenie, daszki chroniące przed słońcem, transparentne materiały, a także nadrukowywane stębnówki¹⁰.

Wzorniczym wyzwaniem było przygotowanie strojów dla 5000 księży, 500 biskupów oraz papieża Jana Pawła II w 1997 roku z okazji odbywających się w Paryżu Światowych Dni Młodzieży [Lutyens 2006]. W wywiadzie przeprowadzonym przez Diane Pernet projektant przyznał się do swoich obaw odnośnie do

⁶ <http://jc-de-castelbajac.com/en/createur/biographie/> [dostęp 29.06.2015].

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

⁹ <http://nymag.com/fashion/fashionshows/2011/spring/main/europe/women-runway/jcdc/#slide13&ss1> [dostęp 29.06.2015].

¹⁰ <http://www.style.com/fashion-shows/spring-2015-ready-to-wear/jc-de-castelbajac> [dostęp 29.06.2015].

wykorzystania motywu tęczy, kojarzonego ze środowiskami homoseksualnymi. Kiedy powiedział o tym jednemu z biskupów, ten stwierdził, że tęcza nie jest chroniona prawem autorskim i nikt nie posiada tego symbolu na własność¹¹. W przywołanym kontekście tęcza stanowiła odwołanie do biblijnej postaci Noego, który miał ją zobaczyć po zakończonym potopie. Zorganizowana w 2006 roku w londyńskim Victoria & Albert Museum wystawa *POPAGANDA: The Fashion & Style of JC de Castelbajac* ostatecznie przypieczętowała jego pozycję w świecie mody oraz podkreśliła znaczący wkład w dziedzinie wzornictwa¹².

Pochodzący z Indii projektant Manish Arora początkowo studiował biznes, ale zmienił kierunek i w 1994 roku ukończył z wyróżnieniem National Institute of Fashion Technology w New Delhi. Własną markę założył w 1997 roku, a w 2005 roku po raz pierwszy pojawił się na londyńskim tygodniu mody, dwa lata później również na paryskim. Jest określany mianem indyjskiego Johna Galliano. Jego styl charakteryzuje użycie bogatej psychodelicznej palety barw oraz wykorzystanie tradycyjnych elementów indyjskiego rzemiosła, jak hafty, aplikacje, czy naszywanie paciorków¹³. Wśród swoich inspiracji wymienia m.in. cyrk, Kinari Bazaar w Delhi, animacje, indyjską mitologię, Tokyo, czy nadmorski kurort Goa [Vora 2009]. „Podstawowym założeniem tworzonych przeze mnie ubrań jest stan bycia szczęśliwym. Tak naprawdę chodzi o ucieczkę do innego miejsca. Gdy tworzę, znikam w świecie, który nie istnieje. Dlaczego by nie?” [Lau 2009].

W jednym z jego szalonych projektów, gorsetowej sukience, której dół stanowił pomniejszoną formę dziecięcej karuzeli, na jednej z gal rozdania nagród MTV pojawiła się wokalistka Katy Perry¹⁴. Kolekcja na sezon wiosna–lato 2015 przedstawiała nieco uspokojoną wersję krzykliwego stylu projektanta w wersji *cyberpunk*. Pomimo dominującej bieli oraz pastelowych odcieni ubrania przykuwały uwagę swoją transparentnością, holograficznością oraz trójwymiarowością. Nie był to pierwszy romans projektanta z estetyką *streetwearu*. Podczas pokazu na zimę 2012, w trakcie kiedy modelki przechadzały się po wybiegu, francuscy artyści graffiti – Rude, Vizion i Broke – sprejowali znajdujące się za nimi tło. Zamykające prezentacje sukienki korespondowały znajdującymi się na nich nadrukami z powstałym kolorowym napisem *Life is beautiful*. Kobieta na sezon zimowy 2015 to „futurystyczna wersja nomada z charakterystycznymi odniesieniami do

¹¹ <https://myspace.com/iqons/video/jcdc-interview-with-diane-pernet/4998548> [dostęp 29.06.2015].

¹² <http://www.vam.ac.uk/content/articles/p/past-exhibitions-and-displays-2006/> [dostęp 29.06.2015].

¹³ http://www.nytimes.com/2008/11/26/style/26iht-luxury08-arora.18172914.html?_r=0 [dostęp 29.06.2015].

¹⁴ <http://www.vogue.in/content/india-goes-international#1> [dostęp 29.06.2015].

folkloru”¹⁵. Wysoko sznurowane buty, ażurowe leginsy, dziecięce plecaki, torebki w kształcie czaszek tworzyły wraz z bogato zdobionymi asortymentami w odcieniach fioletu i intensywnego różu kosmiczny miks z odniesieniami do epoki średniowiecza.

Jeremy Scott urodził się w Kansas City w 1974 roku, jako jedyny w mieście przejawiał zainteresowanie modą, stąd chętnie czytywał włoskie wydanie magazynu „Vogue”, a także pisywał wypracowania o modzie na lekcje francuskiego. W 1996 roku ukończył Pratt Institute w Nowym Jorku. Rok później w 1997 przeprowadził się do Paryża, z zamiarem odbycia stażu u jednego ze znanych projektantów. Postanowił jednak zadebiutować z własną kolekcją inspirowaną sztuką kontrowersyjnej artystki Orlan, w której znalazły się m.in. papierowe koszule przypominające szpitalne okrycia dla pacjentów. „Następne kolekcje inspirowane były science fiction, filmami klasy B, operami mydłanymi i rozrywkowymi programami telewizyjnymi. Wszystkie pomogły w zdefiniowaniu stylu Scotta – zwracanie uwagi na rozmiar, logomania, śmiałe wzory, popowa estetyka i duża dawka zdrowego humoru” [Jones 2012: 250]. W 2001 roku powrócił do Stanów Zjednoczonych, zamieszkał w Los Angeles, a w 2002 roku pojawił się po raz pierwszy na nowojorskim tygodniu mody [Fisher 2014].

W psychodelicznej kolekcji na sezon jesień–zima 2015 przedstawił wizję kobiety infantrylnej, noszącej trapezowe sukienki z kołnierzykami w stylu lat sześćdziesiątych XX wieku, dopełnione kolorowymi rajstopami, lubującej się we wzorach niczym z książek dla dzieci. Finałowa kreacja w postaci lateksowej sukienki na bazie koła z ogromnymi rękawami zdawała się być kwintesencją stylu projektanta, wykorzystującego mocne kolory, przeskalowania oraz naiwne nawiązania. We wcześniejszych realizacjach Scott odtwarzał m.in. atmosferę muzycznego festiwalu (wiosna–lato 2015)¹⁶, sportowej rozgrywki (zima 2014)¹⁷ czy spotkania lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku (wiosna–lato 2014)¹⁸. Działalność Jeremy'ego to także współpraca z dużymi, znanymi markami, jak np. Longchamp, dla której w 2006 odświeżył model torebki *Pilage*, stosując charakterystyczne wzory [Jones 2012: 250]. Od 2008 roku współpracuje z marką Adidas. Jej wynikiem było pojawienie się na rynku m.in. adidasów ze skrzydłami, czy pluszowymi misiami. Jeden z modeli obuwia, *Roundhouse Mid „Handcuffs”*, premierowo pokazany

¹⁵ <http://www.style.com/fashion-shows/fall-2015-ready-to-wear/manish-arora> [dostęp 29.06.2015].

¹⁶ <http://www.style.com/fashion-shows/spring-2015-ready-to-wear/jeremy-scott> [dostęp 29.06.2015].

¹⁷ <http://www.style.com/fashion-shows/fall-2014-ready-to-wear/jeremy-scott> [dostęp 29.06.2015].

¹⁸ <http://www.style.com/fashion-shows/spring-2014-ready-to-wear/jeremy-scott> [dostęp 29.06.2015].

w 2012 roku, wywołał falę krytyki. Wielu fanów na internetowym profilu marki wyraziło dezaprobatę wobec kajdanek stanowiących dodatkowy element doczepiany do butów, uznając je za rasistowskie. Oficjalnie odcięto się jednak od tego typu konotacji, czego dowodem było następujące oświadczenie: „[...] to interpretacja Jeremy’ego Scotta nie mająca nic wspólnego z niewolnictwem. Jeremy słynie z dziwacznych i dowcipnych projektów. Widzieliśmy już głowy pand i Mickey Mouse. Jakikolwiek sugestia, że buty mają cokolwiek wspólnego z rasizmem, są absolutnie nieprawdziwe” [Duerson 2012]. Pod szyldem sportowego brandu sprzedawane są także ubrania, równie barwne jak regularne kolekcje projektanta. Z kolei motyw skrzydeł został powtórzony w przypadku zegarków Swatch w 2010 roku.

W październiku 2013 roku branżę zelektryzowała informacja o objęciu przez Amerykanina stanowiska dyrektora kreatywnego włoskiego domu mody *Moschino*, znanego ze specyficznego humorystycznego podejścia do tworzonych ubrań. Sam projektant w jednym z wywiadów przyznał, że jego celem jest przybliżenie nowych, młodszych odbiorców przy jednoczesnym poszanowaniu tradycji marki, prowadzonej wcześniej przez Roselle Jardini, która zastąpiła zmarłego w 1994 roku twórcę Franco Moschino [Indvik 2013]. Pierwsza kolekcja Scotta pod szyldem *Moschino* na przedjesienny sezon 2014 spotkała się z pozytywnym przyjęciem. Stanowiła odwołanie do stylu lat osiemdziesiątych XX wieku. Znaleźć w niej można zarówno skórzane ramoneski, seksowne garsonki, jak i oversizowe t-shirty czy płaszcze z wizerunkiem nocnej satynowej koszulki. Pojawiają się krowie wzory i nazwa marki złożona ze złotych liter, a także torebki w formie mini żakietów lub mini kurtek na złotym łańcuszku. Pierwszą kolekcję zaprezentowaną na wybiegu na sezon zimowy 2014 można odczytywać jako komentarz na temat konsumpcyjnej kultury. Pojawiły się w niej stylizacje nawiązujące do uniformów pracowników sieciowej restauracji *McDonald’s* (żółte M na czerwonym tle), torebki przybrały formę plastikowego kubka z napojem czy kartonowego pudełka z zestawem na wynos. Przywołany został również wizerunek bohatera kultowej amerykańskiej kreskówki *SpongeBob*. Projektant bezceremonialnie nawiązał do estetyki *Chanel* i *Versace*. Prezentacje kolekcji zamykały wieczorowe sukienki w stylu lat osiemdziesiątych XX wieku, rozkloszowane, z dużą ilością falbanek. Materiały, z których zostały wykonane, nawiązywały do opakowań słodczy, przekąsek oraz tabeli wartości odżywczych (suknia ślubna w finale pokazu)¹⁹. Sezon wiosna-lato 2015 według domu mody *Moschino* pod rządami Jeremy’ego Scotta to czas nieśmiertelnej lalki Barbie. Projektant dosłownie ożywił tę zabawkową postać dzięki zastosowaniu infantylnych w formie ubrań, natapirowanych fryzur, mocnych makijaży²⁰. Całość prezentacji bardziej

¹⁹ <http://www.style.com/fashion-shows/fall-2014-ready-to-wear/moschino> [dostęp 30.06.2015].

²⁰ <http://www.style.com/fashion-shows/spring-2015-ready-to-wear/moschino> [dostęp 30.06.2015].

przypominała pokaz ubrań dla lalek niż dla realnych klientek. Trend ten jednak chętnie został podchwycony przez tzw. sieciówki, m.in. polską markę *Mohito*²¹. Z kolei męczyzna w ujęciu Moschino (wiosna–lato 2016) to skrzyżowanie Ludwika XIV z kierowcą Formuły 1²². Z pozoru banalne projekty Jeremy'ego Scotta wpisują się jednak w szerszy kontekst. Projektant poproszony o opisanie swoich prac stwierdził, że „prowokują do myślenia i definiują epokę” [Jones & Rushton 2009: 289].

Styl męsko-męskiego duetu Meadham–Kirchhoff określany jest jako wystawny, bujny czy wręcz obrazoburczy, a same pokazy określane są mianem teatralnych. Duet ten rozpoczął działalność w 2006 roku i zaliczany jest do grona obiecujących debiutów ostatnich sezonów. Projektanci poznali się w trakcie edukacji w uznawanej za jedną z najlepszych szkół projektowania ubioru, londyńskiej Central Saint Martins. Jeden z nich uczył się na wydziale projektowania dla mężczyzn, a drugi dla kobiet²³.

Na zaproszeniu na pokaz kolekcji na sezon wiosna–lato 2015 pojawiła się adnotacja „odrzuć wszystko”, stanowiąca podobnie jak ubrania odwołanie do wciąż żywej i eksploatowanej estetyki ruchu *punk*. Choć jak zauważyła redaktorka serwisu *Style.com* Maya Singer, na wybiegu oprócz szczupłych modelek pojawiły się również inne, mniej kanoniczne figury, a także reprezentanci różnych nacji oraz płci. Ten fakt w połączeniu z eklektycznymi stylizacjami bardziej zdaje się „obejmować wszystko”²⁴ niż odrzucać. Punk w wydaniu projektantów jest pełen kolorów i właściwie ciężko uchwycić w tej różnorodności konkretne, dominujące elementy, obok szyfonowych sukienek pojawiają się zarówno oversizowe płaszcze i żakiety, jak i powłóczyste koszule, bardziej kojarzące się z pelearną niż eleganckim elementem ubioru. Są kolorowe irokezy oraz buty wiązane na wysokości łydki. Wśród zdobniczych elementów wyróżniają się przedarcia, nadruki, a także sznurkowe aplikacje. Jest warstwowo i eklektycznie. Kolekcja ta zdaje się dekonstruować konsekwentnie tworzony przez ostatnie lata styl „szalonej pastereczki”, pełen wiktoriańskich nawiązań w postaci m.in. koronek oraz falbanek (wiosna–lato 2012²⁵, wiosna–lato 2014²⁶), obecnych także w bardziej

²¹ <http://www.mohito.com/pl/pl/lookbook/barbie-collection#> [dostęp 30.06.2015].

²² <http://www.style.com/fashion-shows/spring-2016-menswear/moschino> [dostęp 30.06.2015].

²³ <http://www.businessoffashion.com/community/people/edward-meadham-benjamin-kirchhoff> [dostęp 30.06.2015].

²⁴ <http://www.style.com/fashion-shows/spring-2015-ready-to-wear/meadham-kirchhoff> [dostęp 30.06.2015].

²⁵ <http://www.style.com/fashion-shows/spring-2012-ready-to-wear/meadham-kirchhoff> [dostęp 30.06.2015].

²⁶ <http://www.style.com/fashion-shows/spring-2014-ready-to-wear/meadham-kirchhoff> [dostęp 30.06.2015].

zachowawczych realizacjach z początków kariery (wiosna–lato 2009)²⁷. W podobnej estetyce duet stworzył serię ubrań oraz obuwia dla sieciowej marki *Top Shop* w 2013 roku. Znalazły się w niej m.in. frędzle, patchworki, czy infantylne kokardki [Alexander 2013]. Rok wcześniej, w 2012 w wyniku partnerskiego działania z internetowym sprzedawcą *Amazonem* powstała seria bluz z intrygującymi nadrukami, a rok później także seria apaszek z motywami inspirującymi projektantów [Kilcooley-O'Halloran 2013].

Przedstawione przykłady to nie jedyni reprezentanci estetycznej strategii „świadomego kiczu”. Natomiast wybrani zostali w taki sposób, aby pokazać, że strategia ta jest pewnego rodzaju ewolucyjnym procesem w historii mody, która w wieku XX stała się domeną projektantów. W przytoczonych kolekcjach oraz konkretnych realizacjach widoczne są wspólne elementy kiczu, takie jak: kolorystyka (pastele oraz barwy z podstawowej palety barw oraz ich połączenia), infantylizm, dosłowność, inspiracje sztuką (dadaizm, surrealizm, pop art) oraz popkulturą, sentymentalizm (przywoływanie przeszłości w kategoriach *retro* oraz *vintage*), multiplikacja, a także przekraczanie zasad funkcjonalności.

W projektach tych odnajdziemy również zasady kiczu wymienione przez Abrahama Molesa. Pierwsza z nich to zasada niedostosowania, którą scharakteryzować można jako odchylenie od normy związane np. ze zmianą rozmiaru (powiększenie lub pomniejszenie). Wystarczy w tym miejscu przywołać przeskalowaną sukienkę *babby doll* Jeremy'ego Scotta, czy wizerunek homara z sukni Elsy Schiaparelli. Zasada kumulacji to przede wszystkim nadmiar środków, nakładania się różnych estetyk, a także gra formy i materii. Tak chętnie wykorzystywany przez Jeana Charlesa de Castelbajaca motyw multiplikacji dobrze wpisuje się w tę regułę. Zasada synestezijnej percepcji połączona jest z zasadą poprzednią z uwagi na chęć „[...] zaatakowania jak największej liczby kanałów zmysłowych naraz lub obok siebie” [Moles 1978: 79]. Kolekcja duetu Meadham–Kirchhoff dla *Top Shop* nawet na dwuwymiarowych zdjęciach uderza swoją miękkością i fakturowością. Czwarta z nich to przeciętność, związana z obecnością przedmiotu na granicy nowości i awangardy. Duża część działań projektantów może być odczytywana jako cytaty czy nawiązania do kolekcji innych projektantów. Mogą być postrzegane jako świeże, ale nie są innowacyjne. „Ze względu na swoją przeciętność wytwory kiczu osiągają autentyczną fałszywość oraz wywołują niekiedy pobłażliwy uśmiech odbiorcy, który w momencie, kiedy zaczyna je oceniać, czuje się od nich wyższy” [Moles 1978: 80]. Ostatnią regułę, określaną jako zasada komfortu, można w przypadku projektantów odczytywać jako brak zasad, umożliwiający swobodę działania [Moles 1978: 80]. Objawia się ona w eklektycznym stylu, promowanym przez przywołane postaci.

²⁷ <http://www.style.com/fashion-shows/spring-2009-ready-to-wear/meadham-kirchhoff> [dostęp 30.06.2015].

Pojęcie kiczu w wielu miejscach zdaje się być tożsame z definicją kampu. Nie można jednak postawić między nimi znaku równości. W omawianych przykładach odnajdziemy takie cechy kampu, jak: nienaturalność (sztuczność i przesada), stylizacja, dekoracyjność, przesadność, dwuznaczność, naiwność, ekstrawagancja, pasja wynikająca z niekontrolowanej wrażliwości), żartobliwość [Sontag 1979: 306–323]. Zatem moda tworzona przez wymienionych projektantów to moda kempowa. Tym bardziej, że „smak kampu ze swej istoty jest możliwy tylko w zamożnych społeczeństwach, w społeczeństwach i kręgach zdolnych do przeżywania psychopatologii dobrobytu” [Sontag 1979: 321]. Właśnie moda zdaje się być taką psychopatologią opartą na kaprysie zmienności. Współczesny konsument nie zmienia ubrań z racji zużycia, ale z powodu znużenia. Estetyzm triumfuje nad utylitaryzmem. „Kamp – dandyzm dwudziestego wieku nie czyni różnicy między przedmiotem unikalnym i produkowanym masowo. Smak kampu transcenduje obrzydliwość reprodukcji” [Sontag 1979: 321]. To kolejny istotny element mody, jej funkcjonowanie możliwe jest dzięki powieleniu.

Zderzając ze sobą kategorię kiczu oraz kampu, można uznać, że kicz jest pewnym działaniem kompozycyjnym, natomiast kamp kategorią estetyczną nadrzędną wobec niego, w którą tego typu zabiegi będą włączane. Projektanci tworzący modę z humorem i dystansem stosują zatem określone strategie twórcze, a ich działania następnie w kontekście pokazów, sesji zdjęciowych, reakcji odbiorców i potencjalnych klientów nadają im znamiona *kampowości*. Kamp to „sposób widzenia świata jako zjawiska estetycznego” [Sontag 1979: 321], to kod dla wtajemniczonych. Dlatego *kiczowa* moda wzbudza tyle kontrowersji i ma tyle samo zwolenników co przeciwników. „[...]to jest dobre, bo jest okropne” [Sontag 1979: 320]. Nie wszyscy za tą *okropnością* chcą podążać.

Bibliografia

- Alexander E. [2013], *See Meadham Kirchhoff For Topshop*, <http://www.vogue.co.uk/news/2013/11/19/meadham-kirchhoff-for-topshop-collection-pictures> [dostęp 30.06.2015].
- Barchfield J. [2010], *Preparing for takeoff on Castelbajac "airlines"*, <http://www.seattletimes.com/entertainment/preparing-for-takeoff-on-castelbajac-airlines/> [dostęp 30.06.2015].
- Blum D. [2003], *Shocking! The art & fashion of Elsa Schiaparelli*, http://www.bushbooks.org/pdf/shocking-the-art-and-fashion-of-elsa-schiaparelli_23xr13.pdf [dostęp 30.06.2015].
- Dennis A. D. [2008], *Lego Shades and Hats at Jean-Charles de Castelbajac Spring 2009*, <http://www.zimbio.com/Jean-Charles+de+Castelbajac/articles/2/Lego+Shades+Hats+Jean+Charles+de+Castelbajac> [dostęp 30.06.2015].

- Duerson M. H. [2012], *Adidas pulls "shackle" shoe after outcry over racism*, <http://www.nydailynews.com/life-style/fashion/adidas-pulls-shackle-shoe-outcry-racism-article-1.1098306> [dostęp 30.06.2015].
- Fisher A. [2014], *Jeremy Scott: "I try to convey joy in the clothes I design"*, <http://www.theguardian.com/fashion/2014/sep/14/jeremy-scott-fashion-designer-moschino> [dostęp 30.06.2015].
- Geslani M. [201], *Lady Gaga and the Muppets team up for holiday TV special*, <http://consequenceofsound.net/2013/10/lady-gaga-and-the-muppets-team-up-for-holiday-tv-special/> [dostęp 30.06.2015].
- Indvik L. [2013], *Moschino Names Jeremy Scott Creative Director*, <http://fashionista.com/2013/10/moschino-jeremy-scott-creative-director> [dostęp 30.06.2015].
- Jones T., Rushton S. (red.) [2009], *Moda dzisiaj 2: magazyn i-D przedstawia swoich 160 ulubionych projektantów mody*, Taschen/TMC Art., Kolonia.
- Jones T. (red.) [2012], *Moda 21 wieku*, Taschen, Kolonia.
- Kilcooley-O'Halloran S. [2013], *Meadham Kirchhoff for Amazon*, <http://www.vogue.co.uk/accessories/news/2013/11/meadham-kirchhoff-scarf-collaboration-with-amazon> [dostęp 30.06.2015].
- Lau V. [2009], *Manish Arora's Fantasyland*, http://www.wmagazine.com/fashion/2009/11/manish_arora [dostęp 30.06.2015].
- Lutyens D. [2006], *Designer to the stars – and Pope John Paul II*, <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2006/jan/20/shopping.fashion> [dostęp 30.06.2015].
- Moles A. [1978], *Kicz, czyli sztuka szczęścia. Studium o psychologii kiczu*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- Reeder J. [2000], *Elsa Schiaparelli (1890–1973)*, http://www.metmuseum.org/toah/hd/elsa/hd_elsa.htm.
- Sontag S. [1979], *Notatki o kampie*, „Literatura na świecie”, nr 9.
- Vora S. [2009], *Manish Arora's Great Inspirations*, http://magazine.fourseasons.com/travel-food-style/shopping-style/fashion-trends/manish_aroras_great_inspirations [dostęp 30.06.2015].